

Evropska mreža ombudsmana za djecu

Stav na temu „Jačanje nezavisnih Institucija za prava djece i prepoznavanje njihove jedinstvene uloge”

*Usvojio ENOC 27 Generalna skupština, 21. septembar 2023., Brisel, Belgija

PREAMBULA

Ova izjava ENOC-a 2023 proizlazi iz potrebe da se naglase ključni principi¹ nezavisnih institucija za prava djeteta (ICRI), između ostalog, nezavisnost, autonomija, adekvatna ovlaštenja i resursi, pristupačnost, vidljivost i učešće. Bez obzira na njihov oblik ili strukturu², stav ima za cilj prepoznati jedinstvenu ulogu ICRI-ja kao specijalizovane institucije sa mandatom da štite i promovišu prava sve djece.

Posljednjih godina, sve veći broj ICRI-ja u Evropi je bio pod znatnim nedostatkom, uz pritisak i suočavanje sa izazovima koji su rizikovali da ugroze njihov mandat i misiju. Dok ENOC pruža smjernice i pomoć svojim (44) članovima tokom svojih 26 godina postojanja, odgovornost za podršku i jačanje ICRI-ja, kao primarnih čuvara ostvarivanja prava djece, leži na državama i međunarodnim vlastima.

Djeca su autonomni nosioci prava, koja su države dužne poštovati, štiti i ispuniti prema Konvenciji UN-a o pravima djeteta (CRC). Bez obzira na specifičnost njihovog statusa, oni su prije svega djeca i kao takvi moraju biti zaštićeni u svim aspektima života. Imperativ je, prepoznati da su u stalnom razvoju i da su više podložni kršenjima prava koja utiču i na njihovo sadašnje stanje i dugoročne izgleda. Kao rezultat toga, najbolji interes djeteta mora biti vodilja i primarna briga u svim zakonima, politikama i odlukama koje se tiču djece (čl. 3 CRC). Djeca su zavisna od odraslih, za njihovu dobrobit i ostvarivanje njihovih prava. Njihovi stavovi se često ne čuju i manje su sposobni da brane svoja prava. Štaviše, dječija mišljenja i interesovanja mogu da se razlikuju od mišljenja staratelja, što njihov položaj može učiniti još ranjivijim³.

U većini zemalja djeca se suočavaju sa značajnim izazovima u pristupu efikasnim žalbama mehanizmima, što dodatno ograničava njihov pristup pravnim lijekovima prilagođenim djeci i brzom nadoknadi štete kada su njihova prava povrijeđena. Djeca su glavni korisnici nekih

¹Paris Principles, Venice Principles, UNCRC General Comment No 2, and other relevant international instruments.

² Ombudsperson for Children, Commissioner for Children, Children’s Rights Department/Unit or Deputy Ombudsperson for Children’s Rights within a broader NHRI or within a general Ombudsperson’s Office, etc

javnih usluga (obrazovanje, socijalna zaštita, itd.), ali njihova ograničena politička moć može ih isključiti iz procesa javnog odlučivanja.

Prepoznajući ovu kontradikciju i specifičan status djece, ENOC ističe najvažnije uloge ICRI-a u zaštiti, promovisanju i praćenju prava djece, nastojeći osigurati da države, uključujući vlade, ispunjavaju svoje obaveze prema Konvenciji o pravima djeteta.

ICRI moraju biti dostupni svoj djeci i proaktivno informisati i podizati svijest među njima o pravima koja imaju. Moraju nastojati da sva (grupe) djeca izražavaju svoje stavove i da se njihova mišljenja uzimaju u obzir.

Nezavisnost ICRI-a je osnovni aspekt koji osigurava primat prava djeteta pristup i najbolji interes djece za njihov rad.

ICRI moraju biti nezavisni od Vlade, i treba da budu u mogućnosti da odrede sve aspekte svog rada, uključujući i alokacija resursa, politike i operativne strategije i drugo. Vidljivost, pristupačnost, i odgovarajući resursi su ključni elementi koji garantuju efikasnost ICRI-a i njihov pristup djeci i njihovim zastupnicima. Njihovim poboljšanjem, ICRI mogu efikasno zalagati se za prava djece, povećavajući vjerovatnoću zabrinutosti djece priznati i dati prioritet. Angažman s djecom je i ključni element djelovanja ICRI-a i dio njihovog mandata da promovišu smisleno učešće djece.

Ova izjava je utemeljena na istraživanju „Nezavisna institucije za dječja prava: aktuelne strategije, pristupi i izazovi u zaštiti i promociji dječjih prava i konsultacije sa članicama ENOC-a. Takođe je poboljšana sa preporukama koje je dogovorila Evropska mreža mladih savjetnika (ENYA).

Ovo je poziv na priznavanje i zaštitu ICRI-ja od strane država i međunarodnih aktera, naglašavajući zajedničku posvećenost članica ENOC-a da sarađuju, bez obzira na njihove različite kontekste, u zaštiti i promociji prava i dobrobiti djece.

Naglašavajući da su države dužne preduzeti sve potrebne mjere za sprovođenje Konvencije o pravima djeteta, uključujući uspostavljanje djelotvornih nezavisnih institucija za prava djeteta (ICRI);

Naglašavajući da države moraju garantovati djeci i njihovim starateljima pristup ICRI;

Prepoznajući da ICRI, različitih struktura i oblika, igraju ključnu ulogu u nacionalnom/regionalnom sprovođenju Konvencije o pravima djeteta, s nizom ovlašćenja za zaštitu i promociju prava djece i pozivanje vlasti na odgovornost;

Potvrđujući da je ENOC snažan glas za ICRI, posvećen zalaganju za institucije koje su nezavisne, dostupne, vidljive, angažovane i sa adekvatnim resursima;

Podržavajući realizacije svih odredbi sadržanih u CRC-u, a posebno sljedećih prava i opštih principa: pravo na nediskriminaciju (član 2), pravo na najbolje interese kao primarnu pažnju (član 3), pravo na život, opstanak i razvoj (član 6) i pravo djece da budu saslušana i da se njihovim stavovima prida odgovarajuća težina (član 12).

Mi, članovi ENOC-a, pozivamo međunarodne i evropske organizacije, države, nacionalne i regionalne vlasti da ispune svoje obaveze sprovođenjem sljedećih preporuka.

ENOC poziva EU, Savjet Evrope, Komitet UN-a za prava djeteta i druge relevantne evropske i međunarodne institucije da:

- Promovišu osnivanje nezavisnih institucija za prava djeteta, osiguravajući da one ispunjavaju minimalne standarde postavljene u Pariškim Principima, Venecijanskim principima i Opštem komentaru br. 2 Komiteta za prava djeteta;
- Pratiti da u zemljama u kojima postoje ICRI, a posebno kada su dio šireg NHRI-a ili institucije ombudsmana, državni organi osiguravaju adekvatne resurse za djecu kako bi povećali vidljivost ICRI-ja i njegovih kapaciteta da efikasno izvršava svoj mandat;
- Periodično procijeniti da li države obezbjeđuju zakonodavnu osnovu i ovlaštenja, potrebne tehničke, finansijske, ljudske i druge resurse kako bi osigurale efektivno ispunjavanje mandata ICRI-a;
- Razviti posebne preporuke državama o ključnoj ulozi ICRI-ja u nezavisnom praćenju implementacije standarda prava djeteta, te o sredstvima potrebnim za jačanje njihove uloge i djelotvornosti;
  - Razviti poseban mehanizam za praćenje prava djeteta u okviru strategije EU o pravima djeteta;
  - Kao dio praćenja sporazuma o ljudskim pravima i pravima djeteta, sistematski uključivati konkretne i detaljne preporuke za jačanje mandata ICRI-ja, posebno kada su dio šireg NHRI ili generalnog ureda ombudsmana, osiguravajući praćenje preporuka tokom periodične revizije;
  - Aktivno se angažovati s ICRI-ima u nadzoru tijela za ljudska i dječja prava, obraćajući veliku pažnju njihovoj ulozi i važnosti i dajući ICRI vidljivost, i prostor, uključujući odvojenu govornu kvotu, tokom proces praćenja ugovora - izvještavanja.

ENOC poziva države, nacionalne, regionalne i sve druge relevantne vlasti da:

- U nacionalnim/regionalnim zakonima ugrade ICRI sa adekvatnim ovlaštenjima i resursima da efikasno štite i promovišu prava sve djece prema Konvenciji o pravima djeteta;
- Osigurati resurse, razviti i promovisati nezavisnost i ugled postojećih ICRI-a, ili odjel/jedinica za prava djeteta u okviru šireg NHRI-a ili Kancelarije ombudsmana, garantovanjem autonomije u budžetu, kadrovskom pitanju, pitanju komunikacije i strategije;
- Garantovati adekvatne resurse ICRI-ju da efikasno ispuni svoj mandat, posebno kada je institucija dio šireg NHRI-a ili generalnog ureda ombudsmana;
- Osigurati da je proces zapošljavanja za imenovanje nosioca funkcije transparentan, nezavisan, da uključuje djecu, uzimajući u obzir stručnost i iskustvo u dječjim pravima i liderstvu neophodno za tu ulogu;
- Proaktivno tražiti i dati brzi odgovor na savjete, preporuke i smjernice ICRI-ja o zakonodavnim, administrativnim i drugim pitanjima koja utiču na djecu i ostvarivanje njihovih prava;
- U skladu sa Opštim komentarom br. 2 CRC komiteta, zaštititi ICRI, ili odeljenje/jedinicu ili zamenik/ca Ombudsmana za prava djeteta u okviru šireg NHRI ili ureda generalnog ombudsmana, od bilo kakvog smanjenja ovlaštenja, nadležnosti i resursa i osigurati samo njihovo povećanje;

- Usvojiti pristup zasnovan na pravima u javnom odlučivanju, u razvoju i sprovođenje zakona, politika, budžetskih odluka, programa i usluga koje utiču na djecu, u skladu sa ENOC Izjavom o utjecaju na prava djeteta⁴ (2020)
- Osigurati da obrazovanje o ljudskim pravima i pravima djeteta bude uključeno u školske programe na svim nivoima;

Mi, ombudsmeni i povjerenici za decu, obavezujemo se da ćemo:

- Uvijek iznositi dječiju perspektivu, ponašati se bez diskriminacije u najboljem interesu djece, i unaprijediti uživanje njihovih prava, u skladu sa Konvencijom UN-a o pravima djeteta;
- Preduzeti korake da u najvećoj mogućoj mjeri ostvarimo sva ovlašćenja našeg mandata, u praćenju, zaštiti i promociji prava sve djece;
- Djelovati nezavisno, u skladu sa Pariskim principima, Venecijanskim principima i Opštim Komentar br. 2, za zaštitu i promociju prava djece na regionalnom ili nacionalnom nivou ;
- Zagovarati zakonske odredbe koje osiguravaju da odjeli/jedinice za prava djeteta ili zamjenici ombudsmana za djecu u okviru šire NHRI ili INstitucija ombudsmana, postoje i imaju moć, prostor i autonomiju za to da budu vidljivi i aktivni kroz javne intervencije;
- Preduzeti proaktivne, strateške i kreativne korake kako bismo ispunili sve aspekte našeg mandata, uključujući, gdje je relevantno, pružanje djelotvornih žalbi prilagođenih djeci te mehanizme za obeštećenje u slučaju kršenja prava deteta;
- Pružiti brz odgovor, podršku i pravni lijek, s obzirom na različitu percepciju i iskustvo⁵ i prilagodimo naše procedure ili procese njihovim razvojnim potrebama;
- Osigurati pravičan pristup usmjeren na dijete i zasnovan na pravima na žalbe, sa saznanjima o ishodima pritužbi i donesenim preporukama, te redovno skretati pažnju donosiocima odluka;
- Osigurati ili zagovarati obuku i razvoj za profesionalce, volontere i one koji rade sa i za djecom kako bi štitili dječja prava u njihovoj praksi;
- Posebno voditi računa o podizanju svijesti o pravima djece među djecom, u primjerenom načinu za njihov uzrast, posebno djecom iz ranjivih grupa kao i podizanju svijesti među onima koji se brinu o njima i svim drugim odraslim osobama sa kojima rade ili za njih;
- Povećati vidljivost i dostupnost ICRI među djecom, posebno onom u ranjivim grupama i/ili okolnostima, među njihovim njegovateljima, stručnjacima, civilnim organizacijama koje rade sa i za djecu i drugi;
- Redovno kontaktirati, upoznavati se i smisleno se baviti djecom i mladima u svim mogućim okruženjima i geografskim područjima, kao što su obrazovna, stambena i zatvorenim ustanovama, društvenim centrima i dr.;
- Dizajnirati ICRI prema njihovoj namjeni, sa odgovarajućim fizičkim i sigurnim digitalnim prostorima prilagođenim djeci;
- Sistematski uključiti djecu u rad ustanove na različite načine, uključujući kroz smislene participativne mehanizme kao što su ankete, fokus grupe, intervjui, dječiji savjetodavni paneli, itd. kako bi dječja iskustva i mišljenja se u potpunosti uzimaju u obzir.

---

⁴ ENOC 2020 Statement on CRIA

⁵ CRC General comment No. 14

- Razviti, gdje je prikladno, procedure za samostalnu ili nezavisnu evaluaciju uticaja i obima ovlasćenja i resursa institucije tako da njen potencijal može biti u potpunosti realizovan;
- Promovisati CRIA-e u razvoju i implementaciji zakona, politika, budžeta odluka, programa i usluga koje utiču na djecu⁶;
- Osigurajte da ICRI budu referenca kao kvalifikovano i pouzdano središte znanja i to da svo osoblje ima naprednu i međusektorsku redovnu obuku o pravima djeteta. Osim toga, osigurati da određeno osoblje ima posebnu obuku o učešću djece i zaštiti djece;
- Uskladiti strategije i prioritete ICRI-a sa problemima s kojima se djeca suočavaju na terenu u uživanju njihovih prava, uključujući i ona u posebno ranjivim okolnostima;
- Podnijeti alternativni izvještaj(e), zasnovan na stavovima djece, Komitetu UN-a o pravima djeteta u okviru periodičnog pregleda. Olakšati učešće djece u razmjeni mišljenja pred Komitetom

ENOC je sufinansiran od strane Programa Evropske unije za državljanstvo, jednakost, prava i vrijednosti. Sadržaj ove publikacije predstavlja samo stavove ENOC-a i njegova je isključiva odgovornost. Evropska komisija ne prihvata nikakvu odgovornost za korišćenje informacija koje ona sadrži

---

⁶ IN line with the ENOC Position Statement on Childrens right Impact Assessment - 2020